

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Факультет політичних наук
Кафедра міжнародних відносин та зовнішньої політики

ТРАДИЦІЙНІ ВИДИ ДИПЛОМАТІЇ У ХХІ СТОЛІТТІ

АВТОРЕФЕРАТ

дипломної роботи

на здобуття освітнього ступеню «магістр»

Виконала:

студентка VI курсу групи 691

Галузь знань: 055 «Міжнародні відносини»

Спеціальність: 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»

Лабик Катерина Йосипівна

Науковий керівник:

к.і.н., доцент кафедри МВ та ЗП

Вовчук Людмила Анатоліївна

Миколаїв – 2019

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Багатополярність, наявність нових викликів та поява нових загроз стабільності та порядку на міжнародній арені активізує пошук способів та методів для взаємодії і нормалізації відносин. Взаємозалежність світу, яка викликана глобалізацією спричиняє те, що кожна подія, яка має з одного боку локальний характер здатна набути глобальності і тим самим вплинути на світову політику у цілому. Проблема встановлення і підтримання миру, інтеграції, поглиблення і покращення співробітництва стають одними із гострих і одночасно основних питань. Просування своїх інтересів, створення сприятливого іміджу держави, покращення та створення умов для економічного процвітання, запобігання чи припинення військових дій протягом багатьох століть є керуючими у зовнішній політиці.

Культура, економіка та військова складова є тими трьома компонентами, які є одними з основних гарантів могутності та процвітання держави. За їх допомогою країни стають могутніми як на міжнародній арені, так і на внутрішньому рівні. Культурна збагаченість, конкурентоспроможна економіка із стабільними економічними показниками, військова могутність і сила – це те, до чого прагнуть держави у 21 столітті. Для того, щоб досягнути цих цілей, кожна держава вибирає свої методи і засоби при здійсненні зовнішньої політики. Одним з найефективніших інструментів є дипломатія, а саме вдале використання її видів, інструментів та методів. Сучасний світ з технологічними інноваціями сприяє створенню нових різновидів дипломатії, важливість і ефективність яких автор не виключає. Проте, традиційна дипломатія почала свій розвиток набагато раніше, ще з давніх часів, зіткнулася з великою кількістю викликів, отримавши великий досвід, набувши свої традиції та видозмінюючись з часом, викорінюючи недоліки та, враховуючи реалії сучасного світу та виклики на політичній арені, актуальність роботи

підтверджена тим, що традиційна дипломатія є основним інструментом для досягнення зовнішньополітичних цілей у провідних державах світу. Культурна, економічна та військова дипломатії використовуються все більшою кількістю держав та є найбільш ефективними у забезпеченні національних інтересів і досягнення зовнішньополітичних цілей. Обумовлено це культурним розмаїттям і потребою знаходження взаєморозуміння, просуванням і створенням позитивного іміджу на міжнародній арені. Взаємозалежність економіки і політики спричиняє те, що існування і виникнення великої кількості економічних проблем має свої наслідки на міжнародній арені. Економічна дипломатія дозволяє підвищенням конкурентоспроможності та заохоченням інвестицій реалізувати національні економічні інтереси держави і захистити економічну безпеку дипломатичними методами. Військова дипломатія є діяльністю задля встановлення співробітництва у військовій сфері шляхом збору інформації. Військова дипломатія активно застосовується всіма державами, так як завдяки збору інформації вдається здійснити захист громадян і забезпечити стабільність у державі.

Актуальність дослідження підтверджується і тим фактом, що системне вивчення традиційних видів дипломатії у XXI столітті у вітчизняній історіографії досліджене недостатньо і висвітлено неповно. З точки зору автора, рівень дослідження даного питання на даний час залишається недостатнім. Отже, тема дослідження є актуальною, а теоретико-методологічні засади традиційних видів дипломатії, їх особливостей та ефективності висвітлені недостатньо.

Об'єктом дослідження є дипломатія у XXI ст.

Предметом дослідження є традиційні види дипломатії у XXI столітті.

Мета даного дослідження полягає у висвітленні місця та ролі традиційних видів дипломатії у XXI ст. та втіленні їх провідними країнами

світу для реалізації їхньої зовнішньополітичної та дипломатичної діяльності.

Для досягнення мети, автор сформулював такі **завдання**:

- проаналізувати стан наукової розробки проблеми, систематизувати та проаналізувати джерельну базу дослідження;
- сформулювати методологію (описати принципи, підходи та методи) та понятійно-категоріальний апарат дослідження;
- надати визначення поняттям «культурна дипломатія», «військова дипломатія», «економічна дипломатія» та охарактеризувати основні їх різновиди;
- визначити історичне формування культурної, військової та економічної дипломатії;
- дослідити характерні риси традиційних видів дипломатії у Сполучених Штатах Америки, Італії та Китаю, визначити особливості та значення у зовнішньополітичній стратегії кожної з держав;
- проаналізувати вплив та ефективність традиційних видів дипломатії у досягненні зовнішньополітичних цілей;
- порівняти використання культурної, військової, економічної дипломатії у Сполучених Штатах Америки, Італії та Китаю та визначити характерні риси для кожної з держав;

Хронологічні рамки роботи охоплюють період з 2005 по 2018 рр. *Нижня межа* пояснюється активізацією застосування традиційних видів дипломатії багатьма державами. *Верхня межа* - сучасністю, де превентивний метод стає одним з основоположних у вирішенні сучасних викликів та проблем. Проте, інколи автор виходитиме за вказані хронологічні рамки для повного і структурованого викладу матеріалу з даної теми.

Територіальні рамки цього дослідження обмежені територією Сполучених Штатів Америки, Італією, Німеччиною, Францією, Англією,

азійськими країнами, серед яких Китай, тобто країнами, які активно і найповніше використовують традиційні види дипломатії у 21 столітті.

Наукова новизна дослідження визначається актуальністю досліджуваної проблеми і тим, що запропонована тема є недостатньо вивченою у вітчизняній історіографії та полягає у тому, що у рамках проведеного наукового дослідження вперше зроблена спроба створення комплексної роботи щодо даної тематики, отримана подальша систематизація стану наукової розробки теми та здійснений комплексний аналіз теоретико-методологічної основи дослідження традиційних видів дипломатії у XXI столітті.

Практичне значення роботи полягає в тому, що роботу написано в наукових і навчальних цілях. Матеріали дипломної роботи можуть бути використані при написанні освітньо-кваліфікаційних та магістерських робіт, при написанні навчальних посібників і підручників, а також під час викладання загальних і спеціальних курсів таких як «Міжнародні відносини та світова політика», «Дипломатичний протокол та етикет», «Сучасні тенденції міжнародних відносин», різних спецкурсів тощо.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження були висвітлені на XI Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів і молодих учених «Південна Україна у міжнародних відносинах: історія та сучасність» (м. Миколаїв, травень 2019 р.).

Публікації:

- Вовчук Л.А., Лабик К.Й. «Культурна дипломатія у реаліях XXI століття» // Молодий вчений: науковий журнал. 2019. № 4 (68) квітень. С. 330-335.

- Лабик К.Й. «Військова дипломатія у міжнародних відносинах у XXI столітті» // Міжнародні відносини: історія, теорія та практика: міжнародна науково-практична інтернет-збірка. 2019. 28 лютого. С. 114-116.

- Лабик Катерина «Економічна дипломатія у XXI столітті» // Південна Україна у міжнародних відносинах: історія та сучасність: XII Всеукраїнська

науково-практична конференція студентів і молодих вчених. 2019. 24-25 травня. (у друці)

Структура дипломної роботи відбиває поставлені перед дослідженням цілі та завдання. Загальний обсяг її становить 156 сторінки, з них основного тексту – 139 сторінки. Дипломна робота магістра складається зі вступу, 3 розділів, висновків, посилань, списку використаних джерел і літератури (134 найменувань українською, російською та англійською мовами).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДОСЛІДЖЕННЯ

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об'єкт, предмет, мету, основні завдання, територіальні та хронологічні межі, розкрито наукову новизну і практичне значення дослідження.

У першому розділі «Теоретико-методологічні основи дослідження традиційних видів дипломатії у ХХІ столітті» розкрито історіографію теми, її джерельну базу та методологію. Розділ включає в себе три підрозділи.

У підрозділі 1.1 «Теоретико-концептуальні основи дослідження.» визначено, що над визначенням поняття «дипломатія» і її видів працювали безліч фахівців, міжнародників, політологів та активістів. На основі їх визначень зроблено висновок, що дипломатія є механізмом для втілення національних інтересів нації шляхом ведення переговорів, встановлення відносин з іншими державами та створення потрібного іміджу на міжнародній арені. Традиційними видами дипломатії, які використовуються найчастіше є економічна, культурна та військова дипломатії.

У підрозділі 1.2 «Історіографія і джерельна база проблеми.» охарактеризовано використані в роботі джерела. Систематизована джерельна база, яка представлена кількома групами документів: міжнародні угоди; збірки документів та матеріалів; преса (яку було використано з електронних архівів). Перераховані матеріали формують достатню джерельну базу для вирішення завдань, які були сформовані автором у контексті поставленої мети.

У підрозділі 1.3 «Методологічна основа і методи дослідження.» показано, використані в дипломній роботі методи: метод хронології; порівняльно-історичний метод; описовий метод; хронологічний метод; метод періодизації; метод системного аналізу; метод класифікації та аналітичний метод.

У другому розділі **«Поняття, формування і різновиди традиційних видів дипломатії у XXI столітті»** надається визначення поняттям «культурна дипломатія», «військова дипломатія» та «економічна дипломатія» Автором подано основні етапи історичного розвитку традиційних видів дипломатії та охарактеризовано характерні риси та ефективність використання даних видів дипломатії на сучасному етапі.

У підрозділі 2.1 *«Культурна дипломатія.»* визначено, що культурна дипломатія слугує для укріплення геополітичних позицій без застосування жорсткої сили. Її метою є сприяння подальшого укріплення співробітництва та попередження виникненню можливих конфліктів та загроз використовуючи культурний спадок.

У підрозділі 2.2 *«Військова дипломатія.»* визначено, що військова дипломатія – це використання збройних сил у мирний час, як інструменту зовнішньої політики та політичної безпеки. Цілі та задачі можуть мати різний характер, проте вони націлені на співробітництво для створення миру та довіри у світі. Військова дипломатія на сьогоднішній день допомагає створити стійкі відносини ефективного співробітництва.

У підрозділі 2.3 *«Економічна дипломатія.»* визначено, що економічна дипломатія – є органічною складовою зовнішньої політики держави і є новою формою співробітництва. Економічна дипломатія сприяє процвітанню держави, а також дозволяє державі маніпулювати зовнішньоторговельними та фінансовими відносинами у проведенні своєї політичної лінії.

У третьому розділі **«Практика втілення традиційних видів дипломатії у XXI столітті (наприкладі США, Італії, Китаю)»** висвітлено автор дослідив практичне втілення культурної, економічної та військової дипломатії на сучасному етапі у державах, які є найяскравішими представниками регіонів: Сполучені Штати Америки, Італія та Китай.

У підрозділі 3.1 «Культурна дипломатія.» визначено, що культурна дипломатія відіграє основну роль у зовнішній політиці Сполучених Штатів Америки, бо держава є найуспішнішим експортером культури. Культурна дипломатія сучасної Італії є ефективним політичним інструментом, проте держава не використовує весь потенціал свого впливу. Китайська культурна дипломатія побудована на принципі єднання, без уніфікації, пошуку спільного та збереженні відмінного.

У підрозділі 3.2 «Економічна дипломатія.» вказано, що США є лідером у використанні економічної дипломатії, а основною метою залишається досягнення та підтримання американського лідерства. Основним інструментом є надання фінансової допомоги. Визначено, що Італія не є активною у впровадженні економічної дипломатії, так як існує велика потреба у підтримці державних установ. Китай використовує концепцію запозичення і має на меті створити за допомогою інструментів економічної дипломатії сильну економічну залежність держав від Китаю

У підрозділі 3.3 «Військова дипломатія.» показано, що США є однією з найсильніших держав у використанні військової дипломатії., а військова дипломатія загалом дозволяє чинити прямий вплив на зовнішню політику. Італія є однією з слабких держав у сфері військової дипломатії. У Китаю військова дипломатія є атрибутом глобальної політики. Суть військової стратегії – комбінація застосування знань та матеріальних ресурсів для досягнення цілей. Сполучені Штати найуспішніше і найповніше втілюють традиційні види дипломатії, а основною особливістю є тенденція до нав'язування своєї ролі та поширення свого впливу. Італія має потенціал, проте із-за недостатньої уваги та фінансування з боку уряду впровадження економічної та військової дипломатії на відносно низькому рівні. Китай використовує традиційні види дипломатії на сучасному етапі без нав'язування своєї волі і на принципах конфуціанства.

У **висновках** обґрунтовано теоретичні узагальнення й нові підходи до вирішення наукових проблем. У ході наукового дослідження теми було досягнуто наступних висновків:

Питання розвитку, становлення і особливостей традиційних видів дипломатії у XXI столітті активно вивчається як вітчизняними, так і зарубіжними фахівцями, результати досліджень яких можна знайти в їх працях. Проте найбільш інформативні дослідження зарубіжних фахівців, які базуються на нових теоріях, концепціях та прогнозах. Українська і російська історіографія також на достатньо високому науковому рівні розкривають ключові питання досліджуваної тематики. Однак, повноцінної ґрунтовної праці сьогодні не має. Що тим самим пояснює актуалізацію даного дослідження.

Джерельна база дослідження, яка представлена офіційними документами, науковими статтями, є достатньою. Вона дає можливість краще зрозуміти, проаналізувати та зробити самостійні висновки, базуючись на різних матеріалах при розгляді даної теми. Методологічну основу дослідження було обрано відповідно до визначеної мети та поставлених завдань. Методологію складають сукупність філософських та загальнонаукових підходів до проблеми реалізації традиційних видів дипломатії у XXI столітті.

У процесі вивчення різноманітних аспектів проблеми застосовано інструментарій не лише історичної, але і політичної науки, історії і теорії міжнародних відносин, міжнародної економіки, країнознавства та інших гуманітарних дисциплін. А саме у роботі були застосовані такі методи як: узагальнення, систематизація, класифікація, порівняння, аналіз документів і конкретизація.

Слід зазначити, що традиційні види дипломатії у XXI столітті активно досліджується західними вченими. На сьогодні існує значний теоретичний і емпіричний матеріал стосовно даного питання. Але більша частина

досліджень є лише описом формування кожного з традиційних видів дипломатії, виклад фактажу, без зазначення особливостей, без аналізу механізмів, які спричинили ті чи інші позитивні та негативні аспекти.

Протягом дослідження автором було визначено основні категорії дипломної роботи, головною категорією є «дипломатія», також надано визначення всім різновидам традиційних видів дипломатичної діяльності. Подано класифікацію різновидів дипломатичної діяльності і охарактеризовано основні концепції, що обумовлюють появу нових дипломатичних інструментів і залучає більше учасників у дипломатичну практику.

Традиційні види дипломатії, як засіб превентивної дипломатії, на сьогодні відіграють одну з провідних ролей. Серед наявних автор виокремлює культурну, військову та економічну, які є одними з пріоритетних. Всі три види традиційної дипломатії є ефективними та дієвими, особливо при комплексному використанні відповідно до нагальних потреб і цілей держави. Визначено особливості кожного з виду дипломатії, позитивні та негативні риси.

Провівши дослідження, автор зробив висновок, що незважаючи на появу нових видів дипломатії та їх актуальність, традиційні види дипломатії не забуваються, а навпаки, все частіше використовується, що пов'язано з багатовіковим досвідом, наявністю великої кількості методів та інструментів, який змогли накопичити культурна, економічна та військова дипломатія. Для покращення ефективності традиційних видів дипломатії та вирішення всіх недоліків вчені працюють над новими теоріями, концепціями та вдосконалюють вже наявні.

Характерні риси традиційних видів дипломатії представлені на прикладі США, Італії та Китаю, які найбільш вдало використовують їх при реалізації зовнішньополітичної та дипломатичної діяльності.

США є найуспішнішими експортерами культури. Уряд держави активно займається розвитком нестандартних і нових підходів, а культурна дипломатія

заснована на завоюванні сердець та розуму. Голівуд є незамінним інструментом дипломатичної діяльності, який використовують урядовці та президенти. Культурна дипломатія сучасної Італії є ефективним політичним інструментом, проте весь потенціал культури не використовується через недостатність державного фінансування. Оскільки, Італія володіє 40% світового культурного спадку, то культура значно збільшує бюджет країни. Характерною рисою культурної дипломатії Італії є взаємодія державних та недержавних інститутів та учасників. Завдяки ефективній діяльності інститутів, держава має змогу розвивати двостороннє та багатостороннє співробітництво у сфері культури. На відміну від Італії, культурна дипломатія Китаю має стійкий фундамент в партійній ідеології і направлена на стимулювання етнічної різнобарвності на основі принципу «єднання без уніфікації». Культурна дипломатія Китаю збалансована, багатовекторна та послідовна, спираючись на цінності конфуціанства, головними принципами яких є відсутність навязування гегемонії, пошук спільного та збереження відмінного.

Внаслідок проведеного дослідження, автор прийшов до висновку, що Америка давно практикує економічне державне управління, а головною задачею економічної дипломатії держави є сприяння економічним реформам, досягнення та підтримка американського лідерства у світі. Держава успішно використовує інструменти економічної дипломатії, проте американські програми допомоги є найефективнішими. Але, не дивлячись на те, що держава є лідером економічної дипломатії, у Вашингтона немає нових рішень, відсутні фінанси та вплив, який мала держава у минулі часи. Тому, наразі існує потреба у покращенні підготовки кадрів. Італія не має таких показників, як Сполучені Штати, проте держава стає важливим партнером. Відмінною рисою економічної дипломатії Італії є важливість державної підтримки. Італія переживає структурну кризу, а фахівці виїжджають з країни із-за надмірною роздрібленості компаній, які не мають можливості інвестувати у технології.

Питання інвестицій у технології та інновації постало дуже гостро у економічній політиці Італії. Фінансова економічна могутність Китаю розширила рамки та масштаби використання важелів економічної дипломатії. Автором встановлено характерну рису економічної дипломатії держави – широта діапазону діяльності, державна підтримка китайських компаній, заохочення інвестицій та приділення значної уваги розробці законодавчої бази. Пекін надає перевагу використанню методів заохочення, аніж примусу. Перед Китаєм постала нова задача у XXI столітті – вийти на світовий рівень науково-технічного розвитку на власній фундаментальній основі.

Автором було визначено, що військова дипломатія Сполучених Штатів Америки заснована на використанні альтернативних засобів захисту своїх інтересів. Цей вид дипломатії дозволяє військовим чинити прямий вплив на зовнішню політику. Військова дипломатія використовується державою, як інструмент побудови діалогу, який може сприяти побудові відносин та вдалому реагуванню на нові виклики. Держава використовує безліч засобів та методів, проте найпопулярнішим є програми фінансової допомоги. Однак, держава потребує нових кадрів. Америка є однією з найсильніших та найяскравіших держав, які використовують військову дипломатію. Зроблено висновок, що Італія є однією із слабких держав у сфері військової дипломатії, так як держава має мінімальний доступ до регіональних центрів. Проте, Італія на рівні з іншими європейськими державами активно займається впровадженням військової дипломатії. Характерними рисами є гнучкість при орієнтації своїх цілей, корпоративність, послідовність дій та схильність до новаторських рішень. Автором встановлено, що проблемними аспектами є недостатня увага та фінансування уряду до військової дипломатії та низька підготовка кадрів. Італії не вистачає запозичення іноземного досвіду. Досліджено, що суть військової стратегії Китаю є поєднання знань та ресурсів для досягнення цілі. Китай приймає активну участь у міжнародному співробітництві, сприяє створенню механізмів колективної безпеки. Держава

рішуче налаштована здійснювати боротьбу проти сепаратизму, екстремізму та тероризму. Укріплення та розвиток дружніх відносин у сфері військового співробітництва займає одне з центральних місць. Автором встановлено, що суттєвою проблемою є відсутність офіційно оформленого документу військової доктрини.

АНОТАЦІЯ

Лабик К. Й. Традиційні види дипломатії у XXI столітті – На правах рукопису.

Дипломна робота на здобуття освітнього ступеню «магістр». Чорноморський національний університет імені Петра Могили. – Миколаїв, 2019.

Дослідження присвячено висвітленню місця та ролі традиційних видів дипломатії – культурної, економічної та військової у XXI столітті. Традиційні види дипломатії сягають давнини, проте вони є відносно новим зовнішньополітичним інструментом як для самих держав, так і для міжнародної спільноти в цілому.

Культура, економіка та військова складова є тими трьома компонентами, які є одними з основних гарантів могутності та процвітання держави. Культурна збагаченість, конкурентоспроможна економіка, військова могутність і сила – це те, до чого прагнуть держави у 21 столітті. Культурна, економічна та військова дипломатії використовуються все більшою кількістю держав та є найбільш ефективними у забезпеченні національних інтересів і досягнення зовнішньополітичних цілей.

Ключові слова: дипломатія, культурна дипломатія, військова дипломатія, економічна дипломатія.

SUMMARY

Labyk K. Traditional kinds of diplomacy of the XXI century. – Manuscript.

Graduate work for obtaining an educational degree «Master». Petro Mohyla Black Sea National University. – Mykolaiv, 2019.

The study is devoted to the the place and role of traditional kinds of diplomacy - cultural, economic and military in the XXI century. The traditional forms of diplomacy are antiquity, but they are a relatively new foreign policy tool both for the states themselves and for the international community as a whole.

Culture, economy and military component are the three components that are one of the main guarantors of power and prosperity of the state. Cultural enrichment, a competitive economy, military power and strength are what states aspire to in the 21st century. Cultural, economic and military diplomacy is being used by more and more states and is most effective in securing national interests and attaining foreign policy goals. significance of diplomacy today has undoubtedly increased.

On the example of the USA, Italy and China, the practical embodiment of the traditional diplomatic type has been demonstrated. The level at which types of diplomacy are used are specified, the main characteristics and features are determined.

Primarily, this is due to the fact that power solutions of international problems, despite their continued use, has become dangerous due to development of new types of weapons. In addition, restructuring of international relations connected with the processes of globalization and emergence of non-state actors on the world stage, challenges diplomacy to engage actively in the creation of a new world image. Any state wishing to succeed in the foreign policy arena must perfectly know and use all types of diplomacy described in this study.

Despite the emergence of new types of diplomacy and its relevance, the traditional forms of diplomacy are not forgotten, but, on the contrary, are increasingly being used. This is due to centuries of experience, the presence of a large number of methods and tools that could accumulate cultural, economic and military diplomacy. To improve the efficiency of traditional types of diplomacy and

address all the disadvantages, scientists work on new theories and concepts and improve existing ones.

Key words: diplomacy, cultural diplomacy, military diplomacy, economic diplomacy, traditional kinds of diplomacy.